

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 13 april 2022

Mål nr

B 2765-21

PARTER

Klagande

MK

Ombud: Advokat MaK

Motpart

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

SAKEN

Folkbokföringsbrott

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten för Västra Sveriges dom 2021-04-07 i mål B 1285-21

DOMSLUT

Högsta domstolen ändrar hovrättens domslut endast på det sättet att dagsbotens storlek bestäms till 220 kr.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

MK har yrkat att Högsta domstolen ska frikänna honom eller i vart fall mildra påföljden. Han har vidare yrkat ersättning av allmänna medel för sin försvararkostnad.

Riksåklagaren har medgett att dagsbotens storlek sätts ned men i övrigt motsatt sig ändring av hovrättens dom.

DOMSKÄL

Vad målet gäller

1. Målet gäller frågan huruvida byte av bostad för provboende omfattas av undantaget i 8 § folkbokföringslagen (1991:481) från skyldigheten att anmäla flyttning enligt 25 §. Det aktualiserar även frågan hur uppsåtsbedömningen ska göras vid folkbokföringsbrott.

Bakgrund

2. Under en tid då MK var folkbokförd på sin systers adress bytte han bostad för att provbo tillsammans med sin flickvän. Han anmälde inte bytet av bostad till Skatteverket. Provboendet pågick under i vart fall en månad.

3. MK åtalades för folkbokföringsbrott. Enligt åklagaren hade han genom att inte anmäla flytten till flickvännen underlåtit att fullgöra sin anmälningskyldighet enligt folkbokföringslagen.

4. Tingsrätten frikände MK från åtalet medan hovrätten har dömt honom för folkbokföringsbrott till 70 dagsböter.

Bosättning och folkbokföring

5. Enligt 6 § första stycket folkbokföringslagen ska en person folkbokföras på den fastighet och i den kommun där han eller hon är att anse som bosatt. Folkbokföringen ska så långt som möjligt grundas på en persons faktiska vistelse (se prop. 1990/91:153 s. 87 f.).

6. En person anses normalt vara bosatt på den fastighet där han eller hon regelmässigt tillbringar sin dygnsvila eller, när byte av bostad har skett, kan antas komma att regelmässigt tillbringa sin dygnsvila (7 § första stycket).

7. Den som är folkbokförd och har flyttat ska inom en vecka anmäla detta till Skatteverket (25 § första stycket).

Undantaget för tillfälligt avbrott i bosättning

8. Om en person under en på förhand bestämd tid av högst ett år regelmässigt tillbringar sin dygnsvila på en annan fastighet än den där han eller hon har sin egentliga hemvist, anses detta inte leda till ändrad bosättning (8 §). Någon flyttanmälan behöver då inte göras.

9. Bestämmelsen i 8 § innebär ett undantag från principen att folkbokföringen ska utvisa var en person faktiskt vistas. Den tar sikte på situationer där en person gör ett tillfälligt avbrott i sin bosättning med avsikt att återvända (se prop. 1990/91:153 s. 135 och prop. 2012/13:120 s. 75 f., där det talas om vistelser på annan ort som oftast föranleds av tidsbegränsade kortare anställningar eller studier).

10. Av undantagsbestämmelsens ordalydelse framgår att det ska vara fråga om ett tillfälligt boende under en på förhand bestämd tid. Det framgår inte

med vilken precision denna tid ska vara bestämd. Det är emellertid tydligt att bestämmelsen inte är tänkt att tillämpas när någon bosätter sig på en annan adress för att bo där tills vidare, utan att ha tagit ställning till om han eller hon ska återvända till folkbokföringsadressen.

11. Om en person på prov flyttar in hos någon som han eller hon har en relation med, är det typiskt sett oklart om och i så fall när personen kommer att återvända till sitt tidigare boende. Ett sådant provboende kan därför inte ses som ett tillfälligt avbrott i personens bosättning enligt undantagsbestämmelsen i 8 §.

Folkbokföringsbrott

12. Enligt 42 § första stycket ska den som lämnar oriktig uppgift till grund för beslut om folkbokföring dömas för folkbokföringsbrott, om åtgärden innebär fara i bevishänseende. Detsamma gäller den som inte fullgör sin skyldighet att anmäla flyttning. Straffet är böter eller fängelse i högst sex månader.

13. I förarbetena motiverades straffbestämmelserna med att de kunde ha en förebyggande effekt och leda till att skapa ett bättre beslutsunderlag genom att uppgifterna i folkbokföringen håller en hög kvalitet. Genom kriminaliseringen markerades allvaret i att inte fullgöra sina skyldigheter i fråga om en så grundläggande och viktig funktion som folkbokföringen utgör. (Se prop. 2017/18:145 s. 116.)

Subjektiv täckning

14. När en straffbestämmelse avser underlåtenhet att fullgöra en viss plikt, krävs det för straffansvar att gärningsmannen kan klandras för underlåtenheten. I detta ligger att det krävs subjektiv täckning av det för straffansvaret

nödvändiga förhållandet att en viss handling borde ha utförts. (Jfr ”Vildsvinet” NJA 2016 s. 702 p. 12 och 13.)

15. Ett straffrättsligt ansvar för underlåtenhet att fullgöra en plikt förutsätter således, utöver subjektiv täckning till de faktiska förhållanden som i det enskilda fallet har utlöst plikten, en viss kännedom om pliktens existens. Det är däremot i allmänhet inte en förutsättning för ansvar att gärningsmannen också har förstått den närmare innebörden av plikten, t.ex. när det gäller de rättsliga förutsättningarna för att plikten ska inträda eller omfattningen av olika undantag från plikten. Bedömningen kan dock variera beroende på straffbestämmelsens utformning och syfte.

16. Folkbokföringsbrott är ett uppsåtligt brott (jfr 1 kap. 2 § första stycket brottsbalken). Ett straffansvar för underlåten anmälan förutsätter därmed uppsåt dels till att det finns en skyldighet att anmäla uppgifter om bosättning för folkbokföring, dels till de faktiska omständigheter som har utlöst anmälningsskyldigheten i det enskilda fallet. Kravet på uppsåt omfattar däremot inte den närmare innebörden av anmälningsskyldigheten, t.ex. när det gäller de undantag som gäller från skyldigheten.

Bedömningen i detta fall

17. MK tillbringade under den aktuella tidsperioden sin dygnsvila i sin flickvåns bostad. Eftersom det inte var fråga om ett på förhand tidsbestämt avbrott i hans bosättning, var undantagsbestämmelsen i 8 § inte tillämplig (jfr p. 11).

18. Genom flytten till flickvännen ändrades således MKs bosättning i den mening som avses i folkbokföringslagen. Detta var han skyldig att anmäla till Skatteverket inom en vecka, vilket han inte gjorde. Objektivt sett har han gjort sig skyldig till folkbokföringsbrott.

19. MK var medveten om de faktiska förhållanden som utlöste anmälningsskyldigheten och om att det finns en skyldighet att anmäla ändrad bosättning för folkbokföring. Att han har varit av uppfattningen att anmälningsskyldigheten inte omfattade provboendet befriar honom inte från ansvar.

20. Gärningen kan inte anses som ringa.

21. MK ska därför dömas för folkbokföringsbrott. Påföljden bör bestämmas till dagsböter. Det finns inte anledning att göra någon annan bedömning än hovrätten när det gäller antalet dagsböter. Med hänsyn till vad som framkommit i Högsta domstolen om MKs ekonomiska förhållanden bör emellertid dagsbotens belopp sättas ned i förhållande till hovrättens dom.

22. Vid denna utgång har MK inte rätt till ersättning av allmänna medel för sin rättegångskostnad.

I avgörandet har deltagit justitieråden Gudmund Toijer, Kerstin Calissendorff, Johnny Herre, Stefan Johansson och Johan Danelius (referent)
Föredragande har varit justitiesekreteraren Josefin Odelid